

Uppföljningsbeslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i
Vindelns kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Vindelns kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningen genomfördes under höstterminen 2025.

Vid granskningen identifierade Skolinspektionen tre utvecklingsområden som angetts i beslut den 24 oktober 2025.

Skolinspektionen har begärt att Vindelns kommun senast den 24 april 2026 ska redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån identifierade utvecklingsområden. Vindelns kommun har inkommit med en sådan redovisning den 1 april 2026.

Beslut efter uppföljning

Skolinspektionen bedömer vidtagna åtgärder på följande sätt:

Utvecklingsområde 1

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen och etablera samverkan med externa aktörer.

Vindelns kommun har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten inom det område som granskats.

Utvecklingsområde 2

- Arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.

Vindelns kommun har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten inom det område som granskats.

Utvecklingsområde 3

- Ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och motivera dem därefter att påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Vindelns kommun behöver vidta ytterligare åtgärder för att höja kvaliteten inom det område som granskats.

Skolinspektionen förutsätter att Vindelns kommun tar ansvar för ett fortsatt utvecklingsarbete. Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Motivering

Skolinspektionen bedömde att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande område:

- Aktualisera den uppsökande verksamheten genom att tydliggöra uppdrag och roller, stärka den interna samordningen och etablera samverkan med externa aktörer.

Skolinspektionen bedömer att kommunen har vidtagit tillräckliga åtgärder för att höja kvaliteten i denna del.

Av kommunens redovisning av vidtagna åtgärder framgår att kommunen har aktualiserat den uppsökande verksamheten genom att börja framhålla den som en högt prioriterat fråga inom den egna organisationen. Kommunen har fördelat och tydliggjort uppdrag och roller samt dokumenterat dessa i en handlingsplan som ligger till grund för hur den uppsökande verksamheten kontinuerligt ska bedrivas. Av kommunens redovisning framgår vidare att de för att stärka den interna samordningen har tydliggjort tidpunkt och forum för möten där den uppsökande verksamheten regelbundet ska behandlas. Kommunen uppger att de även har utvecklat sin samverkan med externa aktörer. Studie- och yrkesvägledaren har exempelvis genom samordningsteamet informerat arbetsförmedlingen, hälsocentralen, öppenvården och försäkringskassan om all verksamhet som vuxenutbildningen erbjuder. Syftet med insatsen har varit att kommunen genom de externa aktörerna ska nå, informera och motivera även andra delar av målgruppen än de individer som aktualiseras inom samordningsgruppen. Av redovisningen framgår också att kommunen har planerat för att implementera och vidareutveckla gemensamma metoder för det interna arbetet med uppsökande verksamhet samt för att ytterligare utöka sin samverkan med såväl företag som myndigheter.

Kommunen uppger i sin redovisning att utvecklingsarbetet har medfört en ökad kvalitet av verksamheten inom bedömningsområdet. Kommunen uppger att de vidtagna åtgärderna bland annat lett till att de numera bedriver ett mer medvetet och systematiskt uppsökande arbete såväl internt som i samarbeten med externa aktörer. Kommunen bedömer att utvecklingsarbetet på längre sikt kommer att leda till ett mer framgångsrikt arbete med att nå ut till och motivera kommuninvånare som tillhör målgruppen.

Skolinspektionen bedömde även att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande område:

- Arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande

nivå och sök därefter aktivt upp de tänkbara grupperna av elever i syfte att motivera dem till studier.

Skolinspektionen bedömer att kommunen har påbörjat ett arbete som ligger i linje med Skolinspektionens bedömning av vad som behövs för att höja kvaliteten i denna del.

Av redovisningen framgår att kommunen har påbörjat ett arbete för att utveckla sina metoder för att identifiera grupper av kommuninvånare som kan ha behov av grundläggande vuxenutbildning. Kommunen har även påbörjat ett arbete för hur de därefter ska arbeta för att nå dessa individer med hjälp av information och uppmuntran att påbörja studier. Det framgår av kommunens redovisning att de har planerat för och påbörjat ett arbete med att förstärka vuxenutbildningens samverkan med andra aktörer som kommer i kontakt med målgruppen som ett led i att identifiera tänkbara elever. Kommunen har även rådfrågat olika myndigheter om möjliga metoder för detta. Av kommunens redovisning framgår därutöver att kommunen, för att bättre nå de grupper av tänkbara elever som de identifierat, har planerat för att vidareutveckla sitt arbete med att kontakta tidigare elever som inte slutfört sin utbildning. Kommunen har även planerat för att skapa fler aktiviteter där vuxenutbildningen möter invånare i samhället. Kommunen uppger därutöver i sin redovisning att de utvecklat den information om grundläggande vuxenutbildning som framgår av kommunens hemsida samt planerat för att även använda andra kanaler för att informera och uppmuntra invånare till kontakt med vuxenutbildningen. Exempel på detta är information genom reklamfilm, broschyrer och regelbunden annonsering i digitala och tryckta medier samt på utvalda fysiska platser såsom vid resecentrum. Kommunen uppger att de också undersöker möjligheterna till att ta fram ett tryckt informationsutskick som riktar sig till samtliga kommuninvånare och som ska syfta till att uppmuntra tänkbara elever till vidare kontakt med vuxenutbildningen.

Av kommunens redovisning framgår att de vidtagna åtgärderna hittills har lett till att kommunen har breddat sitt uppsökande arbete så att det omfattar samtliga kommuninvånare med behov av vuxenutbildning på grundläggande nivå samt alla ämnen. Kommunens förväntningar på längre sikt är att kommunen genom det påbörjade och planerade åtgärderna kommer att lyckas identifiera fler grupper av tänkbara elever samt fler sammanhang som lämpar sig för riktade insatser för att nå och motivera dessa kommuninvånare att börja studera.

Skolinspektionen bedömde därutöver att ett utvecklingsarbete behövde inledas inom följande område:

- Ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier och motivera dem därefter att påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen bedömer att kommunen behöver vidta ytterligare åtgärder för att höja kvaliteten inom det område som granskats.

Kommunen uppger i sin redovisning att de ännu inte har vidtagit några åtgärder för att utveckla arbetet med att ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Kommunen har i första hand fokuserat utvecklingsarbetet till att identifiera och nå ut med information till grupper av tänkbara elever och har planerat för att därefter utveckla metoderna för arbetet med att ta reda på deras behov och önskemål. Av redovisningen framgår exempel på att kommunen har planerat för att trycka affischer och informationsbroschyrer innehållande en QR-kod till en enkätundersökning som syftar till att ta reda på tänkbara elevers behov och önskemål för att delta i studier. Det framgår också av redovisningen att kommunen som en del i arbetet med att motivera tänkbara elever att påbörja studier undersöker möjligheterna att i egen regi starta upp orienteringskurser som riktar sig mot fler grundläggande ämnen.

Av redovisningen framgår att kommunen ännu inte kan se någon kvalitetshöjning i sitt arbete inom bedömningsområdet. Kommunen uppger att deras förväntningar är att utvecklingsarbetet avseende att identifiera och söka upp tänkbara elever också kommer leda till förbättrade förutsättningar för arbetet med att ta reda på vilka behov och önskemål de tänkbara eleverna har. Kommunens förväntningar på längre sikt är att vuxenutbildningen kommer komma i kontakt med fler delar av målgruppen och därigenom i högre grad också når ut till de tänkbara eleverna med motivationshöjande insatser såsom motiverande samtal hos studie- och yrkesvägledare eller lärare.

På Skolinspektionens vägnar

2026-05-04

X Robert Östberg

Robert Östberg

Beslutsfattare

Signerat av: Robert Östberg

X Lena Johansson

Lena Johansson

Föredragande

Signerat av: Lena Johansson

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.² Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.³

Det är hemkommunen⁴ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.⁵ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.⁶ Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.⁷ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.⁸

Varje hemkommun har enligt skollagen en skyldighet att aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på

¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

² 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

³ 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

⁴ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

⁵ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

⁶ 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

⁷ Prop. 1990/91:85, s. 120.

⁸ 20 kap. 11b § skollagen.

grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.⁹ Att "aktivt verka" kan enligt förarbeten till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen. Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁰

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.¹¹

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel

⁹ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 841–843.

¹⁰ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

¹¹ Prop. 2000/01:72, s. 41.

handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.¹²

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.¹³ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.¹⁴

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.¹⁵

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.¹⁶ Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.¹⁷ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och

¹² Prop. 2000/01:72, s. 42.

¹³ Prop. 2000/01:72, s. 45.

¹⁴ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

¹⁵ Prop. 2000/01:72, s. 47.

¹⁶ Prop. 1990/91:85, s. 152.

¹⁷ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

tas till vara i varje vägledningssituation. Ett instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.¹⁸

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.¹⁹

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁰

¹⁸ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

¹⁹ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁰ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.²¹

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.²²

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.²³ Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.²⁴

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.²⁵ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.²⁶

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

²¹ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

²² Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

²³ 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

²⁴ Prop. 2016/17:171, s. 399.

²⁵ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

²⁶ Prop. 2016/17:171, s. 400.